

tius te redarem. E Marliano nostro, postridie Calendarum Maii *.

Exemplum recognosceris literarum quas paucis diebus ad te scripsi: «*ἰδόκει*», pro; «*ἴδοκεν*» scriptum esse animadverti, hoc modo emendandum: «*ἴστα-
τηριασθαι. ἵνα οὐδέποτε*».

* Reliqua desiderantur in editionibus.

Ferdinandi Ruizii Villegatis

ECLOGA SECUNDA:

VIVES.

(Ferdinandi Ruizii Villegatis Burgensis quae extant opera; Emmanuelis Martini Alonensis Decani studio emendata, et ad fidem Castelvianiani Codicis correcta: A Bernardo Andrea Lama iterum recognita ac recentita nunc primum produdent, iussu Excellentissimi Domini I. Passili à Castelvi, Coloma, Alagon, & Borges, Comitis à Cervellon, & Buñol, etc. Venetia. Typis Joannis Baptistae Albrizzi Hieron. fil. M.DCC.XXXIV. pp. 4-11.)

Extinctum Lycidas miserando funere Vivens
(Gloria pastorum Lycedas, et gentis Iberae)
Flebat, et adversae repetebant carmina sylvae.
Vos mihi, vel Dryades, vel rustica numina Fauni,
(Vos meministis enim) Iuvenis memorare querelas,
Commemorare pias lachrymas, renovate dolorem
Infandum; nam vos fama est ad carmina moestos
Adiunxisse sonos, tremulaque ululasse cicta.
Coepit, et undosae requierant murmura ripae.

Quandoquidem, Musae, laetum deducere carmen,
Nec licet his posthac sylvis deponere luctum

Pastores, finemve aliquem sperare malorum;
Plangite, Thespiales, mecum, renovate dolorem.

Plange, sacer collis, vosque o sanctissima ruris
Numina, sylvicolae Fauni, Satyrique bicornes,
Oreades, Dryadesque, et pastoralis Apollo,

In lacrymas tumido dissolvite pectora fletu.

Pastorum sacri saltus, nemora ipsa, paterque

5.

10.

15.

- Pan nemorum, Panisque vagi per rura ministri,
Pastores gemitu moesto, tristique ululatu
In lachrymas properate meas, et unctione fletus
Fletibus, ut nunquam cesseret dolor improbus imo
Pectore, vel nostris oculis educere flumen.
Plangite, campestres fagi, loca sueta poëtam
Audire, aut teneros ludentem carmine amores,
Aut vitae leges populos et iura docentem.
Plangite, et his ipsis saxis fata aspera moestae
Dicite, et in fluvios lacrymarum vertite cautes.
Vox quoque, deserti fontes, et flumina, quondam
Ad numeros facilis lapsu consueta venire,
Et vatem attomitus mirari lacta sub undis,
Seu canceret sylvas calamis, seu castra tonaret,
Sive etiam antiquos exponeret ordines vates,
Aut nostri vires animi, aut arcana doceret
Naturae, linguaeve decus, summasque verendae
Religionis opes, nostrae mysteria legis;
Verae inquam, et certae legis, miracula mundo
Genti cuique suo de dogmate diceret; et rem
Conciseret varie, variis et gentibus unam:
Vertite laetitiam in planetum, mecumque dolete
Infandos patriae casus, lacrymosaque fata.
Et tu, quae tacitos sylvarum occulta meatus
Echo moesta colis, properare novissima verba
Desine, et a primo lacrymas moestissima nostras
Perpetuum replete; et mediis resonantia sylvis.
Verba ipsa, et lachrymas ipsas incidito truncis.
Plangite, desertae valles, atque omne moesto
Pingue nigras violas, tellus, et lilia negra.
Vives amor Phoebi, pastorum gloria Vives,
Vives, quo vivente novem vixisse Camoenae,
Et moriente simul merito occubuisse potestis
Credi, sublatius medio est in tempore vitae.
Plangite, Thespiales mecum, renovate dolorem.
Nulli per campos flores, et nulla virescat
Herba, nec in violis, aut in formoso amarantho
Vividus ille color vigeat, nec fulgida virtus.
Marcescant violae, marcescant luctu amaranthi.
Alma fides, et summa iacet facundia. Quis iam
Audeat hoc sperare magis, laudemque mereri?
Plangite, Thespiales mecum, renovate dolorem.
20. 25. 30. 35. 40. 45. 50. 55. 60.

- Heu! heu! torrentur spinae, paulumque moratae
Dum renovant veteres vultus, viresque resumunt;
A primam redeunt formam, gaudentque renasci.
At nos una semel postquam lux deficit, actum est.
Non venti, aut pluviae, aut soles, nos reddere terris,
Non primum poterit ver, donec cuncta resurgent
Corpora iudicium ad summum Coelive, Erebitive.
Plangite, Thespiales mecum, renovate dolorem.
Et soles fugient terras, conduntque sepulcro
Occidus radios, sed rursus sponte renati,
Inque statim revocant primum vitamque diemque.
Plangite, Thespiales meum, renovate dolorem.
O ter, ter felicem Orpheum, cui fata dedere,
Securam ante obitum dominam ut dederet Orco,
Ire laetus Stygios, quo nunc timor ultimus ire est.
Victus erat Rhadamanthus atrox, et victa Megaera,
Ipse etiam in lachrymas motus rex dirus Averni.
Plangite Thespiales mecum, renovate dolorem.
Quare ergo ad numeros curvae tam moesta cicutae
Carmina, mi quare componere non licet, altos
Ut moveam diuos? et Vivere reddere terris
Exorem? Quod si superis mea carmina nota
Non sunt, ut Getici vatis; miserabile fatum
At debet movisse deos, et reddere grata.
Plangite, Thespiales mecum, renovate dolorem.
Si tamen humanam divus iam ducere vitam
Spernat, et in terras mecum descendere nolit;
O, mili si forsitan redditum via clausa recuset!
Plangite, Thespiales mecum, renovate dolorem.
O tamen, o vanæ haec mea vota! o tracta procellis
Mens! medicie herbis numquam, nec carmine possunt
Inverti decreta deum, et currentia fata.
Plangite, Thespiales mecum, renovate dolorem.
Esto possit ebur nitidum, si fabula non est,
Esto tamen possit, falsa sub imagine somni
Effigiemque viri, et vivas ostendere voces;
Non tamen illum ipsum sylvae instaurare valebit,
Non pecor i, et moestis poterit pastoribus unquam
Reddere, nec coelo tam clarum tollere sidus:
Sidus, de cuius fulgebant lumine sylva
Quo sine nunc caecae sylvae, nunc frigida rura.
Plangite, Thespiales mecum, renovate dolorem.
65. 70. 75. 80. 85. 90. 95. 100.

- Et tu fertilibus, pater optime Turia, ripis
 Undique collectas sacra in penetralia Nymphas
 Coge tuas, lacrymisque urnas effundere plenas
 Pleno e fonte iube, ne iam ferat alveus amnem.
 Tu roseo cursu felicem interluis oram,
 Surgit ubi partu fecunda Valentia Vivis:
 Nunc obitu moesta miseranda Valentia Vivis.
 Plangite, Thespiales mecum, renovate dolorem.
 Te tamen ille facit, toto ut notissimus orbe
 Tantum alios inter tollas caput arduus amnes,
 Quantum inter fragiles abies aut palma myricas.
 Ergo pater, si te celebrant doctissima Vivis
 Scripta, tuum vates celebret qui dignus aluminum
 Da facilis, Vivemque sonent nemora omni circum,
 Sit licet in sylvis, ac usque ad sidera notus.
 Plangite, Thespiales mecum, renovate dolorem.
 Aut mihi si celebrare datum per rura magistrum est,
 Et satis ipsi lieet Vivis sit nomine clarus; 120.
 Attamen hoc ipsum nomen super astra referre,
 Da faciles versus, et pondus habere cicutam.
 Et mea sint quamvis sylvestria carmina; sed tu,
 Tu tamen illa legi fas sint ut digna, nec obstet
 Rusticitas, quin grata dolor iustissimus esse
 Efficiat, pietasque agrestem temperet artem.
 Non tamen ut chartis umquam sint digna notari
 Carmina, sed maneat has inter rustica fagos,
 Plena pii affectus tantum, quantum artis egena:
 Hic ut pulchra viri sylvestribus edita truncis 130.
 Gesta legant alii pastores, optima quondam
 Haec qui rura colent, moresque; animunque verendum,
 Eloquunturque grave, et summum virtutis amorem;
 Et magis, atque magis crescendo nomen in annos
 Attollant sylvae memores, et Vivis honorem. 135.
 Gramina dum campos, dum ornabunt sidera coelum,
 Perpetuo servent incisi nomina trunci.
 Plangite, Thespiales mecum, renovate dolorem.
 Ipsae tunc sylvae, volucresque, feraeque, hominesque,
 Atque adeo superique omnes, quibus optima curae 140.
 Rura; pater Sylvanus, agri nemorumque magister;
 Pan etiam custos ovium, Satyrique bicornes,
 Et Satyrum crudelis amor, non ultima Nymphae
 Numina, magnum illud nomen, dignumque beatis

105.

110.

115.

125.

130.

135.

140.

- Sedibus excelsa celebabantur carmine, ne sit
 Notior in sylvis Corydon, Daphnisque Menalcae. 145.
 Plangite, Thespiales mecum, renovate dolorem.
 Et quoniam graviore mihi libet ire cothurno,
 Et triviale sonans ad finem linquere carmen;
 Plangite, Thespiales mecum, renovate dolorem.
 Non facit ad nostrum vallis iam fistula votum,
 Obscurumque sonans et pastorale cincta;
 Sed calami, quales Pan primus nuper in altis
 Nonacriae reperit sylvis, quos aethere ab alto
 Audit, et placido collaudet sidera Vives. 150.
 Plangite, Thespiales mecum, renovate dolorem.
 Ille suos radios hucusque extendat, et ille
 Auxilium praestet facilis; coelumque relinquens
 Saepè suum motus pietate invitat amicum,
 Dum loquer, et tristis lacrymas effundere pergo: 160.
 Aut si forte viri sors est, quam laudibus aequis
 Tollere lingua minor nequeat; levet ipse iacentem,
 Eximsetque rudem calatum, et sine pondere carmen,
 Ostendatque viam, nostris ut versibus olim
 Rura per et sylvas merita cum laude feratur. 165.
 Plangite, Thespiales mecum, renovate dolorem.
 Verum et tempus erit, cum sint in honore Camoenae,
 Atque hominum ex oculis caecae caliginis umbra
 Pulsi procul; tune parva animis depellere longe
 Curandum, et magnas ad res intendere mentem,
 Tune ego nostra satis (nam sunt) male culta videri
 Carmina posse reor; spero tamen affore sylvis
 Pastores, qui inulta tamen laudanda putabant:
 Atque hodie multi qui sunt sine honore, videbunt
 Tune inscripta rosis magna cum laude per agros, 170.
 Perque altas incisa legent sua nomina sylvas.
 Plangite, Thespiales mecum, renovate dolorem.
 Tunc liquidi fontes, et grato murmure rivi
 Haec, modo quae canimus, repetent labentibus undis
 Formosas inter viridanti gramine vales. 180.
 Tunc etiam Zephyrus commota cacumina sylvae
 (Formosae sylvae, tibi quas nos sevimus) ipsis
 Respondent ventis, vocemque per aera mittent.
 Ponite, Thespiales, luctum; finite dolorem.
 O fortunati nimium felicibus ausis 185.
 Pastores, tantae moti qui laudis amore

Solvere sunt alas ausi, et se credere coelo!
Sit licet ignotum, quo tandem tempore habebunt
Nomen honoratum, aut aliqua cum laude legentur.

Tu tamen, o felix anima, et magni incola coeli,
Iam divum numerata choro, quae numine dextro

Nos audis, superisque ipsis ostendis ab alto

Aethere: placato nostri leve pignus amoris

Sidero suscipes, maestissima signa doloris,

Inferias tumulo saltem cinerique dicatas;

Et dabis, aeterna ut laurus sub fronde sepulcrum

Hoc tegat, haec inquam laurus tibi sacra, meosque

Incisos super astra ferat de cortice versus:

Ut quicunque tuos cineres visurus ab omni

Venerit orbe, meum commendet pastor amorem;

Et dicat: *Lycidas, Lycidas hic funera Vivis*

Flevit, et ingenti pietate secutus amicum est.

Interea grato circumsonet unda sepulcrum

Murmure, et excelsae glomerentur manibus arae;

Ingentes arae, tibi queis sollemnia vota

Agricolae faciant hilares, et pocula fundant

Lacte novo, et pingui spumantia pocula olivo.

Tunc, mihi si vitae tantum concesserit aetas,

Aut superi dederint, merita ut te laude volentem

Tolleret nec fatum, aut urgenter sidera mutent;

Efficiam, ne te memori mors eximat aeo,

Flumina dum eyeni, dum pontum flumina amabunt:

Hoc si nostra tamen promittere carmina possunt,

Ile haec: sed moestae flebant sub flumine Nymphae;

Cogere donec oves puerum nox atra coēgit.

190.

195.

200.

205.

210.

215.

VIII

De // Jo. Ludouico Vive, // Valentino // Philosopho, praesertim
Anthropologo // ex libris eius de anima et vita. // Pro // li-
centia // legendi rite obtainenda // publice disseret // praeses
ac auctor // Io. Chr. Gottl. Schaumann // Doctor philoso-
phiae // paedag. reg. Glauch. collega ordinarius // respon-
dente // Henrico Iulio Niedmann // Brunsuicensi. // D.XXXI.
Decbr. // Halae // Litteris Franckianis.

Pág. 3.

Quotiescumque ego in sermones vel scripta incide-
rem, quae utilitatem et necessitatem studii philolo-
gici, quod eruditissimum quisque, ingenii perilis non
ignarus, tironibus unice commendandum esse existi-
mat, impugnare non dubitarent; causas quidem qui-
bus viri, quorum ore vel calamo Graeci atque Latini
dammarentur ad has partes ducti essent, facile suspi-
caber; vehementer tamen mirabar, hos antiquitatis
osores, quippe quos singulari sibi ingenii culturam
tribueruero pudaret, non cogitare, sententia hac
damnatoria summam se prodere ignorantiam, et na-
turae ingenii humani ei historiae eruditorum. Natu-
ram enim si sequi velis, nihil // aptius esse ad pueri-
lis ingenii vires eum formandas tum acuendas, quam
studium eorum literarum, quae, perinde quasi ab
omnibus reliquis palma lis concessa sit, praeclaro
Literaturae veterum nomine unice insignitae sunt,
satis jam superque a Viris doctissimis demonstran-
dum est; quorum etsi argumentis eo facilius ego per-
suaderem, cum vim eorum non accepisset solum ab
aliis maxime esse, sed Patris optimi, quo nemo mihi
unquam nec potest esse carior nec debet, singulari
prudentia adjutus, ipse dudum invenisset; propius
tamen, si fuerit potuit, atque praesentius summam

Pág. 4.

studii philologici utilitatem, imo vere necessitatem perspexi ac sensi, ex quo et animum meum secutus, et usibus aliorum inservitrus, magnam partem otii mei historiae literariae addicere coepi: eruditissimum enim quemque eruditionem suam immortalibus veterum scriptoribus, operibus debere, neminem latere potest, qui annales rei literariae ab Horatio ad Petrarca et a Petrarca ad Wielandium — Gaudete! nostrum — pervolverit. Longus esse possem, si literarum, quae ab humanitate vocantur, laudes hinc repetere vellem; quoniam vero mihi de Ludovico Vive philosopho pro otii angustis paucia scriptura, jure recusatur, quae vix Catullo Epithalamium componenti concedi posse videtur, venia, jam in initio libelli ad aliena digrediendi, omnia, quae facili opera, hanc inuitis fortasse lectoribus, proferre || possem, loco opportuniiori servabo, exemplo potius ostendens, quantum literarum humaniorum studium valuerit in Vive, ab eruditione praescrivim philosophica laudibus summis dignissimo; quem utnam omnes, qui philosophos se profitentur (quos hac aetate hand panos esse videmus), hactenus imitarentur, ut, indefesso studio Graecorum Latinorumque operibus incumbentes, persuasos se esse ostenderent, Philosophum, nisi in legendis et ediscendis veterum scriptis maxime fuerit assiduus, esse nullum. Si fortasse aliquis miretur, quod hoc potissimum proemio, de Vive scripturus, usus sim: hanc equidem exemplo Ciceronis, ea saepe, quae a loco, quem tractat, maxima aliena sunt, in fronte scriptorum suorum collocantis, cautum mihi esse volui: primitias autem has qualescumque studii mei literarii edituris, non potui non hanc illis sententiam, tanquam comitem, addere, quae mihi vitas doctorum omnis aevi virorum, viasque, quibus ad doctrinam illi pertinerint, perscrutanti iterum iterumque se obtuli: neminem unquam, nisi divina veterum scripta edoctum, doctrinae solidioris gloriā sibi comparavisse.

Quam sibi laudem merent, qui vinculis falsarum opinionum atque superstitionis ruptis, impetum ani-

Pág. 5.

Pág. 6.

mi, nativa alacritate praediti, doctrinaque solida alti sequentes, ipsi sibi duces in veritate inquirenda existunt; eam sibi Vives, si quis aliis, meruisse videtur. Sacrum enim Vivianum licet pluribus jam gaudent eruditione, ingenique cultura clarissimis, quorum omnium instar unum Erasmus nominasse sufficeret; maxima tamen orbis literarii pars nubibus superstitionis opacis adhuc adoperta tenebatur ac sterilitate scholastica laborabat. Vives autem, puer quamvis ac adolescentis jejunas scholasticorum artes edocitus esset, ipse etiam, si quis eleganteri doctrina instructus artem philosophiae dialecticae impugnare auderet, pro hac tamquam pra aris et focis dimicasset^{*}; mature tamen frigidas scholasticorum artes perosus, ad altiora ac saniora tetendit: atque e tenebroso et spinoso theologiae et philosophiae labyrintho, in quo tam multi exitum desperantes errabant, || cum sui sum Erasmici ingenii divina arte, tamquam Ariadnes filo, eductus, laeta artium bonarum Tempe petuit. Quia in re valde eum adjuvit, quod Lovanium prefectus atque doctoris munere in hoc literarum et artium bonarum mercatu ornatus, opportunatatem nancisceretur et se ipsum magis colendi doctrinaeque suae copiam augendi et consilio suo, ad pellendam, pro qua ipse olim pugnaverat, barbariem, curandam, quae corrupta erat, eruditionem et restaurandas, quae fere perierant, literas, spectanti, eo melius ac facilius satisfaciendi: cui quidem negotio, arduo certe et immensi laboris pleno, parem illum fuisse et ingenio et doctrina, nemo sibi non facile persuadebit, qui ipsius juvenis scripta perlustraverit, legeritque Erasmi, cuius in hac re, cum ipse verae eruditione faces praeterliterit, gravissimum videri debet, testimonium: «in nulla nostrum philosophiae parte non supra vulgum eruditum tum in bonis literis atque etiam in dicendi

Pág. 7.

* Cum enim, Bruckero e Whartonio ad Caveum p. 155. narrante, Antonio Nobrissensi auctore, literarum decus inter Hispanos resurgent, isque Salmanticae Complatiq[ue] Ximenio Cardinale Maecenate usus omnium fore scientiarum artiumque eruditarum florem resuscitasset, noster cuidam Valentino theologo contra politorem literaturam strenue Antonium impugnante se adjunxit et manu commodavit, Bruckeri *Histor. critice. Philosoph.*, tom. IV, p. I, pag. 86.

scribendique facultate eo progressum esse, ut hoc seculo vix alium norit, quem ausit cum hoc committere».

Quo majorem vero operam Vives noster ipse jam ad ingenii sui culturam applicuissest, eo melius quotidianis cum Auctore Encomii Moriae et conversacionibus et confabulationibus uti potuit ad comparandam sibi prudentiam eam, cui divini Apollinis ore primus locus tribuitur et de qua in his pagellis potissimum mihi noster laudandus est. Vix tamen tantam sibi prudentiam comparavisset, nisi Henricus VIII. in aulam suam illum accersivisset, eumque institutione Mariae, unicæ filiae, praefecisset. Cui muneri licet summa fide et prudentia, atque in maximam principis juvenis utilitatem praecesset, Henricus tamen indignatus, quod integratas viri consilia ac rationes ejus temere comprobare nec vellet nec posset, eum non emisit solum ex aula sed in captivitatem etiam abduci jussit; et qua tamen, opportunitate oblatâ, elapsus est, ea secum ferens omnia, quae nec indignatione nec violentia, quamvis regia, auferri minuive possunt. Inspicias enim scripta Philosophi nostri, atque ibi invenies, etsi praemium virtutis sua dignum denegatum sit, eum tamen invidiam regis feffelisse, et probe gnarum, quid distent aera lupinus, aurum quidem ac argentum regiae gazae reliquise, per vero magnum et virtutis et humanitatis, quibus omnia cedunt, secum abstulisse thesaurum: etenim, quodcumque scriptorum ejus perlustraveris, deprehendes ibi vestigia summae industriae ac diligentiae, qua in scriptis et Graecorum et Romanorum per volvendis usus est, adeo, ut in iis, quae ad reconditam Philosophiam pertinent, Aristotelem, in psychologicis Platonom andire putas et ob eximiorum poetarum sententias gravioribus φλοτοχηματι suo loco intextas, animus, ne assidua meditatione lassescat, ab Homero Virgilio ad nouam alacritatem excitari videatur. — In iis vero explicandis, quae accuratam naturae humanæ cognitionem requirunt, quis illum praeclarum, quis egregium spectari negabit? Vix, credo, Lockios nostros earum in arte pedagogica rationum puderet, quae in operibus Vivis passim posi-

Pág. 8.

Pág. 9.

tae inveniuntur. Accipite vos, qui, ne memoriae vis intellectum puerorum opprimat, laborisque taedium illos capiat. nugis eos alitis, atque Grammaticam et Vocabularia e bibliotheca parvuli vestri Philosophi ejici jubetis; accipite, inquam, quid Vives, ad natum ingenii puerili multo accommodatus praecepit: — «Eorum — inquit — quae traduntur ab instитutorе receptaculum ac thesaurus quidam es memoria, quae illa omnia conseruat. Superuacaneus est labor disciplinis impensis nisi sit quo accepta continetas. Si efflant omnia, perinde est. ac si in dolio pertuso aquam haurias, ut de filiabus Danai est in fabula. Idecirco puerilis aetas accipendi, quae tradentur, est appositiissima, propter liberam memoriam expeditamque, nec aliis impeditam cogitationibus et curis. Grandiores enim natu adferunt secum alios cogitatus, qui non facile venienti doctrinae cedunt. Huc accedit, quod pueri non reputant laborem sedendi, audiendi, attendendi, legendi, scribendi, operandi, id. || circa minus delassantur: adultos vero non parum defatigati ac laboris expensio», etc. *.

Eandem humanæ naturae accuratam cognitionem ea prae se ferunt, quae de rebus, per vanam religionem vehementer vexatis et perturbatis, in scriptis Vivianis disputata occurrant. Mirum, quam vacuam a superstitione mente in his ostendat! Neque tamen, in quo summam viri et prudentiam et cautionem amare debes, in tradendis illis, quae sagacitas ingenii sui detexit, ea licentia nititur, qua qui nostra aetate egregiae culturae gloriam affectarunt, non semel multum detrimenti rectae rationi attulerunt; ita vero versatur, ut eorum, qui vero et indagando et ferendo pares sint, cuique satisficiat, neque vero debiliores perturbet laedative. Quod ut exemplo lectoribus demonstretur, nonnulla ex illis, quae de somniis natura atque origine in libro laudato Vives nositer disputavit, apposuisse sufficiat. — Varias somniorum formas ac causas postquam recte exposuit, «sunt — inquit — nonnullis sonnia fracta et perturbata, aliis integra et sedata, aliis terribilia, aliis jucunda.

* *De anima et vita*, Lib. II.

Pura et sincera existunt simulachra, quum sanguis est a sordidis humoribus defecator, sicut, sub auro-ram, peracta concoctione in nocte: eaque de causa || prisci Philosophi ea visa pro verioribus habebant. Possunt quidem illa integriora esse et magis composite descriptaque: veriora tamen non ideo erunt, haud aliter quam ex fabellis fictis alia est alia elegantior et ordinatio, quae nulla sit vera. — De praenotione somniorum — sic in sequentibus pergit — magna est et vetus quaestio, quae etiamnum meticulosos animos et de futuris anxios multum torquet, an sit in somnis ad res enenturas veritas aliqua, an ex conjectatione illorum, quae quiete compositi vidiimus, quae evenitura sint, possumus praenoscerre. Multa sunt jam olim utramque in partem disputata de re nec difficile admodum nec obscura. Id de quo dubitatur, non simplicem habet sensum. Nam intelligi potest, vel ut somnia sint signa, vel ut sint causas praesentium rerum, praeteriarum, venturarum. Somnia causas non esse indubitate est: signa vero sunt vaporum humorumque ut dixi, tanquam effecta suarum causarum nec ullius rei alterius utique naturaliter. Omnia enim in natura metas suas habent definitas, ad quas tendunt, sive recta insistant, sive oblique. Non sunt autem animantibus tributa a natura somnia ut per illa retegantur nobis, quae occulta sunt et abstrusa: sed somniamus, quia vis animi aptum organum nacta, etiam corpore quiescente nescit quiescere. — At exent tamen in somnia nonnumquam vera. — Fortuito id quidem arte et per adjacens, non per natu || ralem eorum qualitatem: quemadmodum affectu vel territi vel illiefacti somniamus de periculis, quae urgent: aut de bonis, quae adventant. Tum ubi vehemens est animi intentio, inque aliquod unum, quod facere destinavimus, incumbens, id versatur in cogitatione dormientis. Postremo, sicut Aristoteles recte dicit, quum quotidie tam multa tam varie somniemus, mirandum non est, incidere nos aliquando in id quod futurum est, aut fuit, sed nobis incognitam, ut qui crebro jaculator, collimet aliquando necesse est, etiam si artis illius inscientissimus. Immittuntur quandoque a mente superiore somnia, eadem arte et vi, qua mouetur ab

Pág. 11.

Pág. 12.

eis phantasia. Quae somnia coelitus veniunt hoc est a sanctis mentibus, pertinent ad nos de magno aliquo bono commonefacientes seu publico, seu privato: ejusmodi leguntur in sacris literis somnia Pharaonis, Nabuero dosiris, Josephi. Nec male apud Homerum Nestor jubet animadverteri diligenter et expendi somnum Agamemnonis, qui imperator esset exercitus Graecorum: aliorum vero non esse tam curanda somnia. A daemone ingerentur visa, fallendi gratia, de rebus aut flagitosis, aut vanis et superfluis, ut nullum sit signum evidenter, esse a noxia mente, quae nobis per ejusmodi illecebras iudicatur. Ex fine censeri potest somnum; unde sit: tametsi naturale est plementum, quod nos affectui aut temerariae persuasiōne indulgentes, vel coeleste vel hostile esse, suspicamus» *.

Quantus, quamque sincerus bonarum artium amor in Vive nostro fuerit, ex pluribus locis scriptorum eius intelligi potest, in quibus studium earum summis laudibus effert, animo toto consentiente, et orationi vitam quasi ac ardorem inspirante; quem enim in laudibus, quas, contemplationi tribuit, is auctor lateat, cuius animus contemplatione laetetur *, quem in praedicanda artium praestantia, cultor earum studiosissimus ** quem in enarrando fructu Graecitatis et Latinitatis, vere φιλότης *** quem denique sapientiae amat in laudibus Philosophiae? ****.

Quodsi vero ea, quae hactenus a me tradita sunt, quodsi morum integritas, summa viri humanitas, admirabilis in eos, quos dissentientes et repugnantes || habebat, indulgentia quarum ac aliarum virtutum permulta exempla e vita et scriptis ejus petere licet; quodsi, inquam, haec omnia amore in Philosophum nostrum summo nos afficiunt: non possumus, quin eum admireremur, qui in veritate inquirenda via tam recta incesserit, eandemque olim secutus sit ra-

Pág. 13.

Pág. 14.

* Loc. cit.

* De an. et cit. cap. de Contemplatione.

** De disciplinis, in Praefatione.

*** De ratione studii Epist. 2. et Exercit. lat. linguae poem.

**** De init., sectis et laudib. Philosophiae in fine.

tionem, quam recentiores philosophi, uno omnium ore summis laudibus ornati, nunc denum invenisse creduntur. Quod enim Kantio, Philosophorum nostrorum principe, admonente factum est, ut fines disciplinarum philosophicarum accuratius regereatur, ex empiricis praecepit, v. c.: Psychologia, metaphysica, et metaphysicis inania exterminarentur; Vives noster idem non monuit solum, sed ipse etiam executus est: etenim libri ejus de anima et vita, anthropologiam exhibent, ab omnibus alienis vacuum, eaque ratione conscriptam, qua eruditissimus quisque rei, quam tractare velit, bene gnarus, conscribendam illam esse censebit. Ex iis enim, quae observando et experiendo cognovit; naturam animi variasque variarum ejus virium, facultatum, habituum rationes bene describit, et leges, quibus operationes animi adstrictae sunt, accurate colligit: ubique veritatem philosophematum suorum exemplis et vitac humanae cursu petit vel illustrat vel demonstrat, omittit autem inania, nimis recondita, cognitioni humanae negata. In eius rei documentum audire sufficiet quomodo de essentia animae, ejusque in corpore sede Philosophus noster disputaverit. Postquam de discriminis, quod inter operationes animi atque materiae (*ὢγες*) intercedere videtur, acute disseruit, et hinc deinde statuit animi ipsius a materia diversam naturam esse, sic pergit: — «Ex his, quae diximus, facile est colligere, quid non sit animae, deinceps vero quid sit aperiamus. Quod quidem fieri non potest recta, id est ipsa rei essentia denudata, ac velut ob oculos proposta, sed vestitam et quasi depictam, quam fieri per nos poterit apertissimis maximeque propriis coloribus, proponemus spectandam ex illius actionibus, ipsa enim sub sensu nostros non venit, opera autem omnibus pene sensibus et internis et externis cognoscimus. Profecto benignitatis domini naturae erga nos magnis se undique argumentis profert, quod nobis expedit, et in promptu posuit et in copia: nullumque est signum evidenter, nobis non conducere, quam remotum esse, rarum, difficile paratu. Anima quid sit nihil interest nostra scire: qualis autem et quae eius opera, permultum: nec qui jussit, ut ipsi nos

Pág. 15.

nossemus, de essentia animae sensit, sed de actionibus ad compositionem morum, ut vitio depulso, virtutem sequamur.» Num potest aliquid de hac re dici prudentius atque aentius? Nonne vero idem ingenii acumen, eademque judicij praestantia in his deprehenduntur, quae de sede animae in eodem capite posuit? — «Anima — inquit — in universo est corpore, haud aliter, quam unaquaque effectio in cuncta sua mole: in cuius parte aliqua si non adesset anima, pars ea non viveret, ut in membro prorsum arefacto. Ceterum per oculum videt, per aurem audit: quemadmodum agricola aratro findit terram, rastris sarrit, cylindro aequat, ligone aut pala repastinat, nec aliud videtur mihi esse, quam si quis roget, in quo potissimum illorum ferramentorum sit agricola. Itaque aptius sic putant se quidam interrogare, quod sit animae praecepit instrumentum: neque hoc satis prudenter, ad videndum enim oculos, ad audiendum aures: ut praecepit agricola instrumentum est, ad arandum quidem aratum, ad sarriendum autem sarculum. Intelligentiae quidem et cognitionis omnis, cerebrum et in eo spiritus quidam tenuissimi, ac pellucidi: vitae autem fons est cor.»

Pág. 16.

Inter ea, quae a Kantianis tanquam nova prorsus ac divina inventa laudata, ab adversariis autem vehementer impugnata sunt, praecepit locum occupant quae Deus ille philosophorum de argumentis pro immortalitate animae in doctrina adhibendis prudenter disputavit. Kantium enim constat iterum iterumque et sat copiose docuisse, argumentorum, quae pro aeternitate animae a speculativa ratione suppeditantur, vim peregrinam, imo nullam esse; a practica autem ratione dogma hoc gravissimum argumentum sua petere debere. Non est hujus loci, meam de hac re sententiam latius expondere; sufficit, paucis declarasse, me, quamquam verbis Kantianis temere subscribere non audeam, in hoc tamen, ut in ceteris plerisque sententiae Kantianae album calculum adjicere non dubitare; quo diutius enim meditationibus de immortalitate animae inmoratus sum, quo curiosus varia, quae illius adsunt, argumenta contuli; eo clarius intelligebam, esse quidem speculativa

Pág. 17.

illa valde probabilia, animunque sibi facile persuadere, ea, quae cogitatione et ratione recte collegitur, ut logicam, ita realem quoque veritatem habere; attamen practica de rei ipsius veritate apertius testari, nulla, quae ex eodem fonte hausta sint, ex adverso habere, vim vero objectionum theoreticarum vehementer debilitare, imo prorsus frangere: quo tamen, quamquam usu etiam eductus sim, argumenta moralia pro immortalitate animae mirificam habere vim ad animum cuiusvis persuadendum, speculatorum, quae pro demonstrationibus mathematicis nemmo prudens venditavit, gravitati nihil detrahi, amandam autem existimo benignitatem naturae, quae ad cognoscendam rem eam, quam omnium interest perspicere, varias vias, quarum haec || uni, altera alteri rectior ac planior videtur, munendas curaverit.—Quod autem ad Vivem nostrum attinet, ad quem tota haec disputatio respicit, hand ille quidem in demonstranda immortalitate rationem theoreticam neglexit, moralibus tamen argumentis potissimum considerisse videtur, quo ipso mihi denuo confirmata est sententia mea, moralibus argumentis quemque sibi semper, quod ipsum fortasse latuerit, et de existentia Dei et de immortalitate animae maxime persuadisse. Dignum est caput de immortalitate animae in libris Philosophi nostri saepius laudatis, quod totum legatur: ego vero ea tantum huc afferam, quae ad meum consilium spectare videntur *. Plura || postquam ar-

Pág. 18.
Pág. 19.

* Pluribus e locis libri de anima et vita, appareat, Philosophum nostrum bene cognovisse, quis in hujus modi rebus sit verus nervus probandi. Quaedam eorum in hac nota collocavi, quae simul faciunt ad rectam illorum interpretationem, quae orationes ipsi intexta sunt.—Postquam in antecedentibus argumenta a consensu sapientium petitam posuerat, sic pergit p. 140:—“Accedit iudicio et maximorum hominum et maxima pars humani generis, justitia, probitas, religio et virtutes omnes, quae omnia immortalitate animae nituntur: ac haec quam in partem inclinent et veritatem eodem inclinare necesse est.” Supra autem, demonstratus, animam hominis a Deo (lege, ut ipse statim explicat, a Deo ordinata atque statuta) creari. Et animam nostram—inquit—non naturae facultate, sed Dei unius procreari beneficio, non solum est verum, sed interest humani generis verum esse, et quis interest, verum est indubie.

gumenta eaque variis generis attulit eoque orationem perduxit, ut, nisi anima immortalis esset, nullam quoque esse Dei providentiam, docuerit, ita pergit:—“Haec enim tria ita sunt conjuncta existimatione ac persuasione, divelli ac dissociari ut nullo modo nec possint, nec fas sit: Dei religio, Dei providentia, animae nostrae immortalitas. Quisque unum istorum tentarit laefactare, aliorum quoque fidem concutiet. Nam si animae non sunt immortales, bene aut secus factorum nullae sunt poenae, nulla praemia. Haec enim omnia in decursu praesentis aevi permista et confusa cernimus: ne nihil aliud sit hominum vita, quam merum latrocinium. Nulla est ergo Dei cura de nobis. Quod si nos non curat, quorsum à nobis colletur? vana et stulta persuasio fuerit, religio Dei ac pietas. At nos tamen homines omnes et nationes, quantunque barbaras, et ab humanitatis institutione alienas, animadvertisimus adduci naturaliter ad religionem aliquam, laudare ac probare modestiam, moderationem, gratitudinem, pietatem, mansuetudinem, patientiam, aequitatem. Fieri ergo non potest, quin haec sint bona et contraria potiora: ejus rei nulla est ratio, si Deus non sit spectator ac judex. Testantur igitur, nos illi curae esse et pietatis praemium alibi expectandum. Quod si illuc est virtutis pretium et homini finis, anima profecto illuc || vivet.”—In his, quae modo attuli, etsi termini Kantiani desiderentur, ordo notionum et enunciationum diversus sit; priusque virtutis, quod, quatenus ad virtutem exercendam allicit, Kantius recte respuit, in illis mentio fiat: facile tamen vides, a Kantio quidem argumenta moralia pro animae aeternitate altius repetita et ad demonstrationis formam accommodatus digesta esse, reapse tamen Vivem nostrum in mente habuisse, quod Kantius fusius exposuit, immortalitatem animae a practica ratione postulari.

Sed haec hactenus. Plura addere nec lubet, nec licet. Sufficiunt etiam, quae tradita sunt, ad summam philosophi nostri praestantiam demonstrandam. Quis enim, si ad illa, quae de Vive scripsimus, animum reflexerit, laudibus subscribere dubitet, quibus Huldricus Coccius, qui Basileensem operum ejus editio-

nem curavit; cum ornandum esse putavit *. — Quis non adsentiat Conrado Ges-|| nero, famae Vivianae gloriam, quantum ad sapientiae cultum immortalē fore praedicant? Quem denique non revocet memoria Philosophi nostri ad divinos divini vatis versus:

Felix, qui potuit rerum cognoscere causas
Atque metus omnes et inexorabile fatum
Subjecit pedibus, strepitumque Acherontis avari! **

* Certarunt in illo, inquit, ingenii ad inveniendum promptitudine, judiciorum et singularis denique omnia tradendi dexteritas et felicitas, id quod cuius legenti facile patebit. His accessit studium assiduum, et labor indefessus non in uno solum doctrinæ genere expoliendo, sed toto philosophiae cursu absolvendo. Huldricus Coccius in *epistola nuncupatoria ad Daniëlem Wielandum*.

** Virgilii, *Georgic.*, Lib. II, v. 490-493.

Pág. 21.

IX

Cartas de los Jurados de Valencia á Carlos V y á Luis Vives.

(*Archivo Municipal de Valencia. — Libro de Cartas Misioneras. — Años 1516-1518. Núm. 40. g.³*)

1 *

Molt alt e molt poderos
catolic Reg e Senyor:

La letra de vostra real magestat, dada en Bruxelles a xij. dies de Joliol propassat, hanem rebut sobre la diligencia y endreça que vostra alteza nos mana y encarrega tingam en mirar en lo regimient y conservacio del Studi general que en questa sua Ciutat sta fundat y erigit per aprobacio y preulegis specials per lo tunch sumo pontifices y per lo catholic Reg don Fernando en lo temps de dita erectio regnants atorgats; per hon veem com sa magestat, ab summa benichnitat, segunt los vestigis del dit Catholic Rey don Fernando, aui de sa alteza, escomençá a mostrar e significar molta voluntat en tot lo que resguarda al be redres e augment de questa sua ciutat e republica de aquella, la qual, axi per tots los predecessors Reys com per lo dit Catholic Rey es estada singularment et vñice diligitor, y entre les autres coses a la fi, segons pora tenir vostra Magestat relacio de mestre Luis Vives, lo dit catholic rey, regent que no mancaua a vna populosa e tan noble ciutat altre, per a total decoracio e policia de aquella, sino que fos insignida e dotada de studi general, procura la dita erectio de studi ab tots aquells preulegis, gracies e

* Debemos la copia de esta primera carta á nuestro excelente y doctorísimo amigo D. Vicente Vives y Liern, Jefe del Archivo Municipal Valentino.

perogatives que los studis generals de les ciutats de Roma, Bologna e Salamanca, per concessions apostoliques tenen. De hon per esser la dita eruccio cosa tan religiosissima e commemmorada entre les causes pîs essent lo fi dirigit en lo augment de la religio christiana, erudicio de les animes e ampliacio de la republica, per tenir e ferse en ella moltes personnes letrades en totes arts e sciencies per les quals qualsevol Ciutat pot millor esser conselada e regida a serney de deu y de la magestat Real, reporta lo dit Catolich Rey en aquesta lahors de perpetua recordacio, y en altre mon haura hagut grau de gran gloria. E nos res menys se reputa a vostra Real Magestat per tenir cor y voluntat de cosa tan pia, la qual porria per negligencia labefactarse y anichilarse, volent manarnos y tenint cura que sia conservada y de tots dies augmentada del, que no podem sino molt admirarnos de tan Real benegnitat, prouidencia, pia cura, de la qual merce besam a vostra alteza ses reals mans, pus nos constitueix en evident necessitat, axi per complir ab los manaments de sa alteza, com per satisfer als officis que tenim de molt mirar en la conseruacio del dit studi y fer que les ordinacions de aquell sien seruades, axi com offerim a vostra Magestat ab totes nostres forces fer ho. E per que entre les altres que poden conservar aquest studi y animar lo cor dels qui fan professio en les arts y sciencies per a persenerar en aquelles per lo fi que speren de esser insignits dels graus de doctors y magisteris, es lenar qualsevol abus e inconuenient que en aquells se pot seguir per alguna via, per quant dels dits graus donantse en un tal studi com aquest, eregit, aprouat y privilegiat per gracies apostolica y real per lo examen rigoros que en lo conferir de tals graus se fa y acostuma fer en studis aproutas, no es dupte algu ne redunda grandissima honra ab les gentz y pobles ab huna vencracion singular, les quals cose sis permet lo abus que ses prencipiat en aquesta Ciutat porien eser pochs studiades, per consequent lo dit studi no augmentar, ans perdres pux no per altra via los graus se porien atenyen en gran vergonya y desonra da questa sua Ciutat y del studi. Car ha de saber vostra Magestat que hui natural de aquesta sua Ciutat, Curial de la Cort romana, dient tenir preuilegi del papa esset vengut nouament de Roma, ha donat los graus de doctor e de magisteri a moltes personnes, les quals no sap si son suficients per a tal magisteri. De hon tenint les perrogatives e preeminencies de doctors com los altres creats y examinats en generals studis, necessariament se causa gran confusio, derogacio y perjuhi al dit studi, hauent ne fet en tan poch tems en gran nombre,

er hon som forcats de soplolar a vostra Magestat li placia prouehir en la present ciutat y regne que doctor algu que no sia creat en lo present studi o altres generals studis aproutas per la Sede apostolica o Real auctoritat no puxa alegrarse en lo studi de aquesta sua Ciutat de grau algu de magisteri o doctor, y per aquesta forma se dara remey al dit abus y confusio principiada, y axi mateix manar scriure a la santedad del nostre sant pare y suplicar aquella que ab ses letres opportunes proueixca que en aquesta Ciutat sua ni Regne nos puxa fer ni insignir algu de gran de doctor y mestre si no sia examinat en aquest general studi, ni algun altre alegrarse de grau en les sciencies que no sia fet, examinat y creat en studis generals y aproutas ex preuilegi, e de aço nos fare gran merce vostra real alteza, y sera en part conseruat y afavorit aquest studi, lo qual, per lo dit abus reb gran dany y diminucio. E nostre Senyor deu, per sa infinita bondat, conserue la vida de vostra Real magestat ab augment de Senyoria y Regnes.

2*

Dissertissimo non minus quam officioso viro ac philosopho dignissimo magistro Iudonio Viues, in curia regia residenti eiusque curiali:

Tuas, vir officiosissime, litteras et graues sane et incundissimas nobis accepimus, sed neque superiores abs te alias vilas vidimus, neque parum nobis vt scribis iocunde fuissent, nichil enim ad rei publice nostrae utilitatem aut factum aut dictum nobis potest non quam gratissimum accidere, quibus maxime cure est omni ex parte ma, semper augere; scribis enim quantum patriae, quantum rei publice, quantum denique officio debeamus. Verum vestro quod obtimo ardentique videimus animo ad illius nos curram et ornamentum grauiter adhortari: tuae prestare mentis inceptum officiumque laudamus, qui recte quidem vt quod bonus vir et cuius de re publica nostra ea sentis que sunt in ciuitate aut certe esse debent, potissima precipue que curanda nos bona patria et vera omnino bona vel auxilio boluisse summe virtutis esse quis non videat? Quod verò ad rem perficiendam haberes nobis tuas opera et studium (?) polliceris, tibi gratias habemus omnino maximas qui hoc debitum caritatis munus vt probum decet virum cumulatissimum patrie prestare cupias nos vt rei

* Epistola haec, aegerrimè legitur in ms.

sumam breuiter prestringamus, non modo vt regie maiestati obtemperemus, vt par est, et bolumus, sed tua etiam causa quoniamque ad bonam artem huinsque nostri ludi literarii decoramentum pertineat, tuique te studiosum esse intelligimus, libentique exequemur et quam nobis open vltre promitis si quid vsu venerit libenter acceperimus, idque vt reipsa pretestes rogamusque nostra et rem nobis pergratam et te dignam feceris, et tibi quidquid erit acceptum referemus officiose vis quam grato nos omnes obstruperis beneficio qui primum euenerit, quod huius vel tua vel tuorum interdit, si certiores nos reddideris intelliges tibi esse quam gratissimos.

Verum quia necessitas nostra regimen et quod seruatione studii nostri se obtulit ac indice se offert, non parua super quodam, vt ita dixerimus, abusu quem in hac ciuitate introduci a quodam curiali romano et origine valentino attentatus fuit quam virtute pretensi (?), per eum apostolici preuilegii ad libitum, hic et passim omnes ad magisterii et doctoratus gradum erigat et insignia doctoralia conferat, quod profecto in maximum debemus et huins studii detrimentum ac non tenet preuidicium fieri cernitur. Cui iam facto ac in futurum oramus in ferendo preuidicchio providendum esse putamusque quemque alia (?) de studio si talia permitterent, actum esset; his nostris Regiam suplicamus maiestatem vt de remedio opportuno super hiis prouidere dignetur sua regia magestas; copiam quam ad te mittimus ideo nunc de tua pariter re agat, deque tua vt diximus patria et ciuitate speramus obtime causam tuam apud Regem ages vt opera et consilio tuis formatum curetis et beneficium quod in hac regia prouisione prestabitur tibi reputemus. Vale, ex Valentia, die xij.^a nouembris, anno md xvij.^o

BIBLIOGRAFIA